

gálatában Dávid Lajos alapvető tanulmányára támaszkodik (Bolyai Farkas és a matematikai oktatás reformja. Magyar Paedagogia XXX., 148—156). Ugyanis Dávid Lajos látta meg először és igazolta, hogy Bolyai Farkas a modern matematikai oktatásnak is előhírnöke. Mélyen szántó, de nehezen érthető könyveiben, a szokatlan elnevezések és sajátos jelölések sűrűjében ott csíráznak mai követeléseink, amelyeket Dávid Lajos így csoportosít: a térszemlélet állandó fejlesztése és fölhasználása, a funkcionális szemlélet és gondolkodás vezérszerepe, valódi alkalmazások bőszes tárgyalása és az elméleti értékek fokozatos érvényesítése. A szerző rövid történeti áttekintésen és az említett fölvek vizsgálatán kívül gyűjtött Bolyai Farkas írásaiból más egyetemes didaktikai elvekre (önkéntes figyelem, öntevékenység, ismétlés, védekezés a szellemi túlerhelés ellen, lelki élet egysége, transzcendens kapcsolatok ápolása, történeti vonatkozások hangsúlyozása, nemzeti jelleg ki-domborítása) vonatkozó idézeteket is. Dolgozata végén rövid összehasonlítás után megállapítja, hogy Bolyai Farkassal szemben Herbartnál minden alapos-sága mellett sem található meg mind a modern matematika didaktikájának központi kérdései. *Jelitai József.*

Falumunka. 1. sz. Az Országos Széchenyi-Szövetség kiadványa. Szerkeszti: **Dr. Wittig Gyula.** Budapest, 1934. 38 l. Egyesült Könyvnyomda, Könyv-és Lapkiadó Rt.

Az Országos Széchenyi-Szövetség értékes és hasznos munkát végzett, amikor megindította a Falumunka címen sorozatos kiadványait. Célja vele az, hogy a magyar ifjúságot közelebb hozza a faluhoz és megismertesse vele a falu életét; az így szerzett eredményeket aztán az időnként megjelenő Falumunka című kiadványban hozzák nyilvánosságra. Ez az első füzet beszámol Mezőkövesd és Ór község szociográfiájáról, továbbá egy érdekes tanulmányt közöl a statisztika és szociográfia viszonyáról. Az előszót Wittig Gyula írta, ki a magyar ifjúságot komoly és egyszéges munkára hívja fel előszavában. Az egész munka kidolgozása és izléses kivitele Wittig Gyulát dícséri. Minthogy azonban minden kezdeményezésnek vannak hibái, a szerkesztő figyelmét fel kell hív-nunk arra, hogy lehetőleg olyan községek leírását közöljék, amelyekről vagy egyáltalában nem jelent még meg irodalmi munka, vagy ha jelent is meg, nem kimerítő. Mezőkövesd azon községeink közé tartozik, amelyről már igen sok mű jelent meg. A másik baj pedig az, hogy igen sok a kiadványban a sajtóhiba! Az Országos Széchenyi-Szövetség Falumunkáját egyébként minden vonatkozásá-ban nagy érdeklődés kíséri. *Kertész János.*

W. Pfändler: Die höheren Schulen Englands. 1933. 51 lap. A zürichi mű-egyetem által kiadott Kultur- und Staatswissenschaftliche Schriften c. sorozat 7. száma.

Ez a füzet két szempontból érdemes figyelmünkre. Először, mert törté-neti, társadalmi és közgazdasági fejlődés alapján ismerteti egy nagy nemzet közoktatásának egyik intézményét; másodsor, mert összehasonlítás alapján a mi középiskolai reformunkkal kapcsolatosan nem egy tanulsággal szolgál.

Ismeretes, hogy az angol középiskolák sajátos szervezete teljesen elüt attól, amelyet a többi nemzetek középiskolái mutatnak. Ők ebben is ragaszkodnak az évszázados hagyományokhoz, amelyek azonban mindjobban összeközösbe kerülnek a modern élet követelményeivel és ideig-óráig megbénítják a reformokat. Ezt a kettős áramlatot szemléltetik az angol iskolák is. Egyrészt a régi, konzervatív, XIV—XV. századbeli internátusos, a mi gimnáziumainknak megfelelő alapítványi *Public School* ok (Harrow, Eton, Rugby stb.), amelyek már költséges voltuknál fogva is inkább rendi iskolák; másrészt az iskolakötelezettség hatása alatt létrejött községi, kerületi és magániskolák. Ez utóbbiak gyengéd állami felügyelet alatt állnak, mert a kormány minden olyan iskolát megtűr, sőt a szükséghez képest anyagilag is támogat, amely a modern követelményeknek némileg eleget tesz, s még a tantervekbe sem avatkozik bele. Az első népiskolai törvény 1870-ből való, a kötelező népoktatásról szóló 1880-ból, a közoktatásügyi minisztérium 1900-ban alakult.

Adminisztratív tekintetben háromféle középiskola van: a) a pénzügyileg független *Public*, *Private* és *Proprietary School*-ok, b) az államilag segélyezett polgári és egyházi iskolák, c) olyan iskolák, amelyeket egészen az állam tart fenn. Az állami ellenőrzéstől független *Public School*ok önállóan fejlődnek, ezekbe a tanulók a 13. életévben lépnek be, 16—17. évükben vizsgát tesznek, amely az egyetemekre és tisztképzőkre jogosít. A volt növendékek között később az életben messzemenő szolidaritás uralkodik. Önképzőkörökben (*Debating Societies*) közügyekkel és politikával is foglalkoznak, nagy súlyt vetnek a testnevelésre, a testi fenyítéket sem a tanulók, sem a szülők nem tekintik megbecsületlenítőnek. Az állami középiskoláknak három típusa van: a) *Secondary* vagy *Grammar* vagy *High School*, amely nagyjában gimnáziumunknak és reáliskolánknak felel meg; b) *Central* vagy *Selective Modern School* kereskedelmi és ipari irányzattal; c) még gyakorlatibb irányú *Senior* vagy *Modern School*. Ezekben az iskolákban tandíjmentesség nincs, ellenben nagy számmal vannak ösztöndíjak. Az 1926. évi parlamenti tanügyi bizottság határozata értelmében az elemi oktatás az 5. életév után kezdődik, az átlépés a középiskolába hat év múlva, tehát a befejezett 11. életévben történék. A lányok középfokú oktatása csak a XIX. század második felében indult meg; ennek érdekében 1872-ben külön egyesület: *Girls' Public Day School Company* alakult, az 1902-i törvény pedig anyagi támogatásukról gondoskodott. Tantervük nagyjában egyezik a fiúkéval: a végbizonyítvány (*School Certificate*) itt is megszerezhető a 16. életév után. A lányok oktatása egyébiránt állandó fejlődésben van és mind újabb területeket igyekszik meghódítani.

Az a közvetlen és részletes kép, amelyet a szerző elénk tár, a következő tanulságokkal jár: 1. Angolországban nincs egységes középiskola, sőt ezzel szemben a társadalmi rétegek és a kor szükségleteinek figyelembevételével a differenciálás az egész vonalon nagymértékben érvényesül és beválik. 2. Ez a tény is amellett szól, hogy minden ország számára van *egy*, a nemzeti sajátosságok és hagyományok, továbbá a mindenkori helyzet és követelmények által megszabott, csupán neki megfelelő legjobb iskolarendszer, ami óva int más

országok iskolarendszerének szolgálai utánzásától. Ennek a legjobb és legsajátabb iskolarendszernek kiderítése és megvalósítása az igazi probléma, minden reformnak alfája és omegája. *kf.*

William Boyd: America in school and college. Edinburgh. The Educational Institute of Scotland. 240 l.

Az európai nevelés szelleme, az óvoda és az elemi iskola szemünk látára megújul, a középiskola és a felső iskolák ugyanakkor változatlanul élnek tovább régi életüket. A nem egyszer nagy nekilendüléssel induló reformok megvalósulásuk után apró-cseprő változásoknak bizonyulnak. A reformakarat valahol elakad, mégpedig nemcsak minálunk.

Ilyen és ehhez hasonló megfontolások készítetnek arra, hogy nyomatékosan felhívjam a figyelmet Boyd könyvére. Az európai pedagógusnak foglalkoznia kell azzal, ami a tengeren túl ebben a részben végbemegy, éppen mert ott az európai mintára készült közép és felső oktatás annyira átalakult. Ebből az átalakulásból nekünk tanuunk kell. Tanuunk abból, ami ott jobban sikerült, s tanulni abból is, ami rosszabbul. Hisz lehetetlen, hogy a pedagógia átalakulása megálljon a középiskola küszöbén!

Meg kell jegyezmem, hogy Boyd könyve e tekintetben nem teljes útmutató. Inkább csak azt vesszük ki belőle, hogy a középiskola felületesebb volt a amerikai oktatásnak legnagyobb gyengéje. A szerző nyilván nem akarja a maga elé tűzött cél kereteit túllépni s ezért írásában mellőzte azt a tényt, hogy vannak egyes amerikai középiskolák, melyeknek komoly kísérleti munkája páriját ritkítja.

Egyébként Boyd könyve legalaposabban a felső oktatás ismertetésével foglalkozik. De hamis képet adnék róla, ha nem érinteném előbb legalább egy-egy szóval azokat a tárgyköröket, melyeket felölel s amelyeknek kifejtése nélkül a főtémát nem tudnók megérteni. Mint ilyenek, említést érdemelnek az amerikai családi élet leírása, a fajok problémája, a tudatosan felelősségteljes és mégis oly szabad gyermeknevelés ismertetése, az amerikai életfelfogás jó és rossz oldalai, rövid fejezetek a jellemnevelés új útjairól, a vallásos élet különleges jellegéről s végül az iskolai életre vonatkozó számos mozzanatról, mely a főt mondottakat közelebből érinti.

De térjünk át Boyd tulajdonképeni tárgykörére, a főiskolákra. Ezek közül egyesek sokszor egészen meglepő célkitűzésekkel, főiskolákra nem illő tantárgyak felvételével lepnek meg, és hajlandók vagyunk hasonló jelenségek miatt az amerikai főiskolákat általában elítélni. Ez a mű alkalmas arra, hogy ebben a kérdésben igazságosabb ítéletet alkothassunk.

Az Egyesült Államok lakosságát a maga nemében páratlan tanulási vágy hajtotta az iskolákba. Egyesek és közületek vállvetve igyekeztek ennek a kultúrérségnek megfelelni. Csodálatos rövid idő alatt megsokszorosodott az iskolák száma, ez a demokratikus érzésű társadalom senkit sem akart a tudás templomából kirekeszteni. Ha a legalacsonyabb környezetből kiemelkedő ifjú vagy hajadon egyetemre akart járni és ott akart megtanulni a tudományos